

ט"ו ג/ד סעום ג/ד

מי ומי ההלכים ויאמר משה בנוירינו ובזקנינו נלך

ג' 76

ג' חט

בפסוק זה ביארו רבי יעקב בעל הטורים בדרך פשוטה ובגימטריה:
"מי ומי ההלכים?" שאל פרעה את משה – למה אתם מבקשים
 כל כך לлечט, וכי אתם סבורים להיכנס לאرض? והרי כולם ימותו
 במדבר, חוץ מהחושע וככלב.

(1)

ג' ג' כ' ים

"מי ומי ההלכים?" אמר רבי יעקב – עולה בגימטריה **"כלב**
ובן נון."

ועל כך השיבו משה: **"בנוירינו ובזקנינו נלך"**, כי לא נזורה הגזירה
 לא על פחוות מבן כ' ולא על יותר מבן ס', על כן הנערים והזקנים
 כן יוכנסו לאرض!

הוי קל בעזרותך, ונוח בזקנתך

ג' 2

ג' ים ג' ים
2/ג' מ' ג'

לפי הסבר רשי' למשנה (וכיב' הבוטנוא בפירוש השעי), התנה מתיחס לדבריו לשתי
 תקופות עיקריות בחיה האדם:

תקופת ה"ראש" – ימי הבחרות, שם וזמן ההתחלה והראשית. בתקופה זו
 הוא עדין במלוא כוחו, קל תנועה ובעל מרץ. **תקופת השניה** היא תקופה
 ה"תשחרות" – תקופה הזקנה, כשהסבירו השחריר פניו מרוב عمل, ומתרישות
 הגוף.

המקור להסבר זה הם דברי שלמה (קהלת יא י): "הילדות והשחרות הבל" –
 הן ימי הילדות והן ימי הזקנה חולפים כמו הבל.

אם כן, אומרת המשנה: **"תו קל לבאש"** – בראשית דרכך, בעודך בחור, "הו"
קל – זריז וחכם, לעשות רצון קונו. כמו כן, היה נוח לתשchorות" – דאג לך
)) שרווח המקום תהא נוחה מפרק, גם בימי השחרות, בימי הזקנה.

למעשה, הדברים תלויים זה בזה, שכן אם יהיה האדם **קל בראש** – זריז
 במלאת שמיים בעזרותנו, מילא הוא יהיה נוח לתשchorות".

לא קל לכבות את היצר, במיוחד לא בגין מתקדם. אך אם האדם מתחילה כבר
בגיל צער להיאבק ומנצח, אז בגין מוגר יותר הדבר הופך לו להרגל ולטבע.

ט' עובדת ה' נעשית לו קלה ונוחה, ואף דעת המקום נוחה הימנו. כמו שאמר
 שלמה המלך (משל' ב' ב'): "חנן לנו על פי דרכו" ממילא – גם כי יokin לא
 יסור ממנה".

אם "בנוירינו", ממילא אף "בזקנינו נלך"

בקשר לדברים האחוריים שהזכירנו, ישנו מדרש פלייה, המתיחס למעמד בו
 משה רビינו ואחרון הכהן ניצבים מול פרעה, ואומרים לו בשם ה' (שםות יג): "שליח
 עמי ויעבדוני". היה זה לאחר שפרעה ספג שבע מכות, ועבדיו כבר מעיזים לוודר
 לו (שם פסוק ז'): "שלח את האנשים ויעבדו את ה' אליהם, הטרם תדע כי אבדה
 מצרים?!?"

בשלב זה פרעה מתרכך" פתאום, והוא שואל את משה: **"מי ומי ההלכים?"**

ט' אמר המדרש המובא על פסוק זה: **"מי ומי ההלכים?"** – הרא הוא בכתב
 זה שכתוב בתחלת כד' ג': **"מי יעלה בהר ה, וממי יוקם במקום קדשו."**

הרדררים תמוים עד מאד, שהרי מלבד הזהות הלשונית שישנה בין הפסוקים
 – בשניהם מופיעה השאלה **"מי ומי"** – **איין, לבארה, שום קשר ר舅舅ין בין**
ה לנברים. **בצד ניתן לומר,** כי שאלת דוד "מי יעלה בהר ה" – מי יזכה
 לחתולות בעבדות ה/, מרותות בשאלתו האינטגרטיבית של פרעה, מי ומי
 ההלכים ממערים? האם זה מה שהתקוו פרעה לשאול – מהי הדרך העולה
 בית אל?!

(1)

| כדי לענות על שאלתך זו יש להתבונן גם בתשובה שעונה לו משה רבינו (שםות ט): "בנערינו ובוקניינו נלך, בבניינו ובבנותינו, בצענו וובקנו נלך". נסח תשובה זו מעורר מספר שאלות: מדוע הקרים משה רבינו את "נערינו" ל"זקנינו", האם זוהי דרך לחקרים נער לפניו זקן? לבארה, היה לו להקרים את חזקיהם, וכן שנאמר בתהילים (קמ"ח יט): "זקנים עם נערים יהללו את שם ה'"? ובכלל, לשם מה הכפילות: "בנערינו" ואח"כ "בבניינו ובבנותינו" – האם לא מדובר באותו קבוצת אנשיים?

(3)

על שאלות אלה בא המדרש לעוני.

במשך התקופה של עשר המכות, למד פרעה שיורר מאלך באמונה. הוא התחיל ב"מי ה' אשר אשמע בקולך... לא ידעת את ה'" (שםות הי' ב) – בפירה מוחלטת במציאות הבורא. אחרי שחי מכות הוא כבר אומר (שם ח' ד): "ואשלחה את העם ויזבחו לה". הוא כבר מודה במצוות ה' בעולם. אחרי המכיה הריבית הוא קורא אל משה ואחרון ואומר להם (שם שם כ' א): "לבו ובחו לאקליכם בארץ", אך הם מסבירים לו, שאיו אפשר להקריב קרבן לה' בארץ מצורים; ועליהם לצאת למדבר. בעת לאחר המכיה השביבית הוא כבר אומר בהכרה ברורה: "ה' הצדיק" (שם ט' כ), ומבקש שיתפללו לה' גם עבורי. משה רבינו עונה לו: אתפלל, אך אזא לשם קר מהעיר, כי היא מלאה גילולים ועובדיה זורה.

ברק מקבל פרעה במשך הזמן מושגיפ ביהדות. הוא שומע על הנחагת ה' בעולם, על שמירת השבת, על איסור עבודה זרה, והוא מתחיל להתוודע לאורה החמים היהודי. הוא מבין, כי יש מצוות עשה, יש איסורים ולאוים, ועל כן הוא תוהה: "מי ומי הולכים?" – שאלתו נבעה מתמייה אמיתית – מי מוכן לעלה ולטפס בהר כה נישא של חבותות, ולקבל על עצמו משא ביה של מצות? "מי יעלה בהר ה'" – מי מוכן לעלות בהר של תרי"ג מצות? "ומי יgom במקום קידשו" – מי יחזק מעמד לאורך זמן עם כל המעמסה זו?

בכך רומו פרעה למשה: ברור, שאתה רק מתחפש תואנה לבירות ולעצת לחשופי, שכן מי יסכים לקבל על עצמו את כל הדברים האלה – וכי חפצים אתם להחלף בעבודת אחת אחרת?

' על ברק עונה לו משה רבינו: מנקודות ראותך אתה צודק. בגיןך המתקרים, להתחיל לטפס במעלה ההר, זה כמעט בלתי אפשרי. אבל震ען מתחנכים לברק מ侃נות – "בנערינו" – בגיל הנערים כבר מתחנכים ברוח היהדות, ומילא 3 "בוקניינו נלך" – בגיל היזקינה, התורה והמצוות הן כבר חלק מן האדם, והוא ממשיך לילכת בדרך זו מכח הרוגל שנעשה לו לטבע, וזה כבר לא קשה.

נתאר לנו אדם שהתפלל כל' חייו במנין, ופתאום כבדות הרגלים, ובבר קשה לו פיסות לשאת את גופו והתשוש. אם יאמרו לו בניו ונכדיו: אין דבר, לא נורא, אפשר להתפלל גם בבית' – האם הוא יקבל בקהלות את דבריהם? הלא בשביב זה יהיה שבר נורא! הוא נושא עימיו שעורות שנימש של תפילה הציבור, של קדושה וקדיש" – האם הוא ישיר את עברו כאלו לא קרה מאומה? האם הוא יותר על כל מנהגו בנקל?!

כמו כן, כאשר הרופא קובע לאדם זקן, שעליו לאכול ביום כיפור למען גלריות – תחושתו קשה. הוא לא יוויתר בשמהה על המאמץ לצום. האוכל כמו נתקע לו בגרון. לא רק שאין לו הנאה מן המאכל, אלא הידיעה, שאיננו רשאי לצום ביום הקדוש, היא עינוי כבד בשביבו.

ברק הם פניו הדברים, כאשר אדם הולך בדרך הסלולה של עבודות ה' כבר בעודו צער, בגיל הנערים, או"י גם כי יזקן לא יסור ממנה".

בעת ברור, מדוע בכלל משה רבינו את דבריו, והויסוף "בבניינו ובבנותינו": שכן, 46 באומרו תחילת "בנערינו ובזקנינו" – הוא חשיב לתמידה שעמדה בבטיס שאלת פרעה – מי מסוגל לקבל על עצמו משא שכזה? לאחר מכן ממשיך משה רבינו, ומשיב לו על שאלתו הגלויות: אם מבחינה מעשית אתה רווצה לדעת מי וממי החולבים, ובכן, אפילו "בבניינו ובבנותינו בצענו וובקנו נלך – כי חג ה' לנו".

זהו שאומר כאן רבי ישמעאל: "הוי קל לרדא" – תעבד את ה' בקהלות ובוריות כבר בראשית חירות, או אז יהיה לך "נחתתשהורת" – גם בימים שישחרו פניך, תמשיך לעובדו מתוך נחת ומנחת הנפש, כי כבר התרגلت לך.

(2)

(4) ז' ב' ז' ז' ז' ז'

א. (ג. כא) 'זיאמר ה' אל משה נטה יזרך על השעים
תרא הוא דבריך (תהלים קה. כח) 'שלוח חשך ויחשך ולא
מרו את דבריו רבו מינו אמרו על שלא קבלו במרות דבר
של מקדוש ברוך הוא עליהם. דבר אחר אמר הקדוש
ברוך הוא למלכים המצריים ראוין ללקות בחשך ויחשך
הסכימו כלן באחת ולא המרו מהו שלוח חשך ויחשך
למה הדבר דומה לאידן שפרק עליו עבדו אמר לאחד לך
והבחו חמשים מגלבין הלא והבחו מאה והosisף לו משלו
כח מקדוש ברוך הוא יתעללה שלוח חשך על המצריים
ותוסיף החשך ממשו תוי שלוח חשך ויחשך'.

ב) 'זימש חשך' בפה היה אותו חשך רבותינו אמרו
עה בדין היה שנאמר זימש חשך' שהיה בו ממש.

ב. (כיבכ) 'זיט משה את ידו על השמים ויהי חשך
aphaelה' מהיבן היה מחשך והוא רבי יהודה ורבי נחמייה
רבי יהודה אומר מהחשך של מעלה שנאמר (שם יט. יב)
ונישת חשך סתרו סביבותיו סבתו רבי נחמייה אמר מהחשך
של גיהנום שנאמר (איוב י. יב) אָרֶץ עַפְתָּה בָּמוֹ אֲפָל
צלמות ולא סדרים וגוי' אווי לו בבית שחולונתי פתוחין

נתה ידה וחישך על ארץ מצרים. אתה
במנשך (פמ"י י) שליח חושך ויחשיך

ולא מרואת דבריו (פאליס קס) אמר הקב"ה
למלכים רואיהם הם המצרים ללקות בחושך
מיד הסכימו כולם ולא המרה אחד מהם
את דבריו, מהו שליח חושך ויחשיך למה
הדבר דומה למלך שסורה עליו עבדו אמר
לאחד לך והבחו חמשים מגלבין הלא והבחו
מאה וכור ותוסיפ החושך ממשו הה"ד שליח
חושך ויחשיך. ולכארה אינו מוכן אין המשל
וון הנמשל. המשל בעצם מוקשה דהיאך
יכל להיות בן שיסיפ עבד המלך על ציוו

של מלך וביה יתר מעדת עצמו ונמצא מחייב
גם הוא ראשו למלך. עוד קשה לפני זה המשך
הכתוב שליח חושך ויחשיך ולא מרואת דבריו,
דאחריו וחרושך הוסיף מודיעו יותר מהמצווי

על דעתו יותר מזה. ועיין במסכת כתובות (ז)

(ז) דחקירה הגمرا באומר לשלו זבן לי

ליתכא זבן ליה כורא אם הוא מעביר על

דבריו או מוסיף על דבריו. ואין זה שיין

לכאן דחתם אייבען אין אם מקרי מעביר על

דבריו ובטל מכירתו גם הلتך או נקרא רך

מוסיף ומORITY הلتך הויא מכירה דברו לא

עבר על דעתו משלו, אבל ההוספה הרי

ודאי והוא מעביר ואני מכירה כלל, והואין

יאמר הכתוב ולא מרואת דבריו. ומקודם

נכאר את המשל ומילא יובן הנמשל. והענין

ובכל מלוכה שלبشر ודם יש להם חוקים

ומשפטים והעובר על חוקי המלוכה מגיע

אל לו עונש לכל חטא וחטא לפי גודלו וערכו

(5)

כ' יט

כ' יט

ו הכל כתוב בספר החוקים מפורש בו על כל
 חטא כמה מהמלחמות והעונשים מגיע. ועל זה
 יש שרים מ蒙ונים הבקאים ווידעים אותם
 החוקים על בורים, והם המעננים לכל עובר
 ועובד שיתורח בהמדינה לפי מעשיהם. ואין
 צרכי למצוות של מלך על כל עובר בפרט
 בשעת מעשה יعن כי תוא חוק כתוב בספר
 כמה מהעונש מגיע לו על זה החטא והם
 השרים כבר מצוינים מתחילה מפני המלך
 לשם אלה החוקים ולקיימים בשעת מעשה.
 והנה נדרמן פעמי אחד שעבר על חוק
 המלך אשר לפיו המשפט הקוצב עליו בספר
 יש להממונה להקלותו חמשים מגלבין ואמר
 המלך לאותו הממונה לענשו את החוטאים
 לך והבחו חמשים מכות, והממונה השכיל
 מעדתו להבין כוונתו של המלך לדוחמשים
 הקוצבים לו לפי החוק הקוצב והליך והבחו
 צוויי של מלך כתעת, והבין מזה דוכנות המלך
 بما אמר לו להכומו חמשים דהם לבך מה
 שmagius לו בחוק הקוצב והליך והבחו מאה,
 נחמשים מה שצווה המלך והוסיף לו עוד
 חמשים המגיע לו. וזהו אמר במדרש (טט)
 לו חמשים משלו, פ"י מה שהוא מצווה מכבר
 להקלותו לפי התמנתו על זה מכבר, ונמצא
 זהה העבר לא עבר על דעתו של מלך רק
 השכיל בהשכלה להבין כוונתו ודעתו. וכןמו
 כ' בבית המצרים, והנה איתא במדרש (טט)
 מה היכן הביא עליהם חושך רבנן אמר מחשון
 של גהינם, ר' יהודה אומר במה הרשעים
 מתחסנים בשאל בחשך, חזקיה אומר הגיגית
 זהה במה מסין אותו בכל חרס כן הרשעים
 מה כחיב בהם והיה במחשך מעשיהם לפיקח
 הקב"ה מה מסכה עליהם או כל חרס כה שחשך
 שנאמר (גילהט ט) וחרושך על פני תהום,
 ובגהנום הר' מモונה החושך לענשו הרשעים
 כל אחד לפי חטאנו, ונתקב"ה העלה על
 המצרים את החושך שבגיהנום שידונם בזה
 העולם בעודם חיים, והר' המצרים היה להם
 לכל אחד חשבון גדול בחושך הגיהנום על
 חטאם שעברו ומש"ה הלקם החושך שני
 פעמים, מה שנצטוו כעת, שנייה מה שmagius
 להם על פי מעשיהם במשפט של גהינם.
 וזהו שאה"כ שליח חושך ויחשיך שהוסיף
 משלו לפי המגיע להם לפי פקודתו שהוא
 מモונה לענשו את הרשעים, וזהו ולא מרואת
 את דבריו דברך הוספה לא מרואת דברך של
 הקב"ה רק אורבה קיים דברי הקב"ה בכל
 הפרטם. ועיין במסכת ב"ב (טט ק"ט) באחד
 שאמր תננו מאותים וזה לפולני בעל חובי נוטלן
 בחובו, פירוש שנותנן לו מאותים וזה לפולני
 בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל את חובי
 דליון דאמר כראוי לו לטפיו אני שיתנו לו
 המאותים וזה לבך מהחוב המגיע לו מכבר
 וכן כאן אמר להמלכים רואים הם המצרים
 כללות בחושך, וזהו כראוי לו. ומזה הלקם
 שני פעמים דהצווים הוא לבך המגיע להם:

(3)

(4)

(7) קיון ז' ציון

ומעתה לכשנבוاؤ לדעת כמה הועל משא לכל ישראל ע"י מצוה זו, נמצאו מש"כ רוזל [בראשית רכח פ"ז] אות ח' בזה"ל: שמעון איש קטרון אמר בזכות עצמותיו של יוסף נקרע להם הים לישראל) הה"ז הים ראה וינוס בזכות ויעזוב בגדור וונס, ועיי"ש. וביאור דברי המדרש מסתכר משום דברמת הניסתנו הוו היה מטיסיות נפש ממש, שהרי הבין שהיה מוכרת לכסות קלונה ותצטרכ לומר "בא אליו העבד העברי ") ויהי כחרימי קולי ויעזב בגדו אצלי ונס החוצה", וכל החוצאות שהוא אה"כ, ואלמלי חלומות פרעה הלא היה נשאר כל ימי חייו בבית הסהר, הרי שטיסיות נפש ממש היה כאן, זקנות זו היה צרכיהם ישראל בשעת קביעת ים סוף, שהרי אמרו מלאכי השרת הללו עובדי ע"ז ויהללו עובדי ע"ז, הרי שהמלכים לא ראו הבדל בין אלו לאלו, והוצרך הקב"ה מהמת זה להתריד את השטן בעין איוב⁷, ואילו לא היו הוכחות שאנו נשתנו מכל אומה ולשון לא הייתה יכולה מדת הרחמים לעמוד בפניהם מدت הדין לביכול, ואיפה מצאו זאת? בניסינו של יוסף, כי הדברים היו כל כך רוחקים ממושגי האומות עד שספריו רוזל [בכ"ר שם אותן ו']: על מטרונא שאלת ר' יוסף איל אפשר يوسف בן שבע עשרה שנה היה עומד בכל חומאו והיה עושה הדבר הזה וככ"ש, הרי שלא השגיה שישנה באפשרות האדם לעמוד בניסון זה, וככאן ראה הקב"ה למדת הדין נשותנו מכל אומה ולשון, ואפללו אם עובדי עבודה זורה הם אבל תוך תוכיתם מקור אחר נחצב. אבל משמע מותך מאמר זה שבאל ארונו של יוסף לא היה דים מתבקע, ונמצא שמצוה זו הצלם לכל ישראל, ונתקינה ביזמתם, בין בית מצרים ובין בית הים, נמצא גם מצות ואה"כ יצאו ברוכש גדול נתקינה ג"כ ע"י מצוה זו של לקיחת עצמות יוסף.⁸

(6) קיון ז' ציון

י', כ"ב. ויהי חשך אפלת בכל הארץ מצרים¹.

פירושו זול: ולמה הביא עליהם חשך שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתחו בשלשת ימי אפלת וכו'. הנה אף שבאמת כל בני הדור ההורא לא היו נחכמיםצדיקים, שהרי מצינו שתענו מלאכי השרת הללו עובדי עבודה זורה והללו עבודה זורה, הרי שהמלכים לא היו יוכלים לברות שום הבדל בין ישראל למצרים, וא"כ מדוע מתו דוקא רשעים אלו ולא כל הרשעים. ונראה מושם שאלה היו רוצים לעכבר בידיהם של האחים מלצתם, דהם סביר שמכיוון שקבלתם בידם שישחטבodo ד' מאות שנה אי"כ עדין לא הגיע זמן הקץ, וphetro שאם יצאו קורדים הזמן אז יארע להם כמו שיארע לבני אפרים שייצאו קודם הזמן, ולא האמינו לדברי משה והזקנים שחישב ה' את הקץ בזכות האבות, ולא במתינות הקב"ה. אבל הכלל כלו, אף שביעני המלכים היו בוגר עובדי עבודה זורה, אבל רק הקב"ה יש לו את הראייה למרחוק להבין שאומה זו שעכשו הם עובדי עבודה זורה היו עד שבעה שבאות מוכנים לעמוד בהר סיינ' ולומר "נעשה ונשמע", פנימיות כזו גם המלכים אין מרגישים בה, עד שהחצרך הקב"ה להוכיח את זה למדת הדין על ידים מה שהראה להם ארוןו של יוסף [בראשית רכח פרשה פ"ז אות ח']. והיינו שהוכיח להם שאומה זו תוך חוכם מקור אחר נחצב, וביארתי זה היטב להלן בדברינו ריש פרשת בשלח [י"ג פ"י"ט], עי"ש.

3) ונזכיר נא לעצמנו מה הייתה הרגשותם של בני ישראל במשך ימי מכת חושך, שהרי רואים הם שישראל לוקין יותר מן המצרים, שכמשן ג' ימים מתו יותר מב' מיליון נברים בלבד מטבח ווקניש ונשים, והלא לא ידעו טעם מכיה זו, ובודאי שהרו ישראל מהמיין ואמרין מה זה עשה ד' לנו. וזהי נחתנו במצב העז², שאנו מתרעמעין כביבול על הנגdot הש"ית בונגע לכל ישראל, אבל לפ"ז משמע שאנו קרובין לגאולה.

) תשיי עיקר דינו של אדם על כל השנה⁷
משמעותו שבו ביום נידון אדם הראשון, כמו
שכתב הר"ן במסכת ר"ה⁸, ובאותו חודש
הג הסוכות שבו עיקר ברכה לתבואה⁹,
כמו שכחתי בספר ויקרא (כג,ל)
ולובדך (כח,ב), משום שבאותו חורש
נברא העולם. כל זה בענייני הטבע, וכן
בחורש ניסן גוזרה בראשונה סגולת עם ה'
ביציאת מצרים, על כן אותו החודש
נסוגל להתחזק בעבורת ה' ע"י ספר
שכחתי בספר דברים (טו,ג)¹⁰, ועוד עיין
להלן פסוק מ"ב¹¹.

שאלות תלמידיו את רבינו

וכאי במה הארבה ימים אמר להם מיי לא השתננו מים בהתק ד"א של חפלה ולא נמי שחייב
ולא ביטלתי קידוש היום אלא וקינה היה לי פעם אחת מכירה כפה שבראה והבאה לי קידוש
היום תנא בשמטה הניחה לו ב' מאות גרבין¹² שלשת אלפים גרבין יין רב
הונא היה אסר ריחא וכי איכל רביה דרב אמליה מאוי האיל לא דורה ליל¹³ (קידוש ומבחןיה להמיינא
ואתאי ביה קידושא אל יהא רעו דחיטם בשיראי כי איכל רביה דרב הונא איןיש גוזא דורה
גנא אפריא אתיין בנחתה וכלהיה שלחן ושדרין מניזו עליה עד דאותם בשיראי שמע רב ואקספּ אמר
מאו מעמא לא אמרת לי כי (ב') ברכתך וכן למ"ר *שאלות תלמידיו את ר"א בן שמיע במה הארבת ימים
אמר להם מיי לא עשית קפנדרא לב"ה ולא פסעת עלראש עם קירוש ולא נשאחי כי בא ברכה
שאלות תלמידיו את ר' פרידא במתה הארכות ימים אמר להם מיי לא קדמוני אדם לבית המדרש

(ט) אמרו ד' כי:

(ט) ר' זעיר (ט) - פ' ט' ט' ט'

1 ברוך המקומות ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא.
איתא במדרש דברים רבה (פי"א ס"א). אברהם ביריך את יצחק... דכתיב ויתן אברהם את
כל אשר לו ליצחק, ומה נתן לו.... ברכה נתן לו, עניין שנאמר, ויתן לך האלקים. עמד יצחק
לבורך את יעקב, אמר, מקום שפק אבא, ממש אני מתחיל,ABA האפסיק בימן, אף אני מתחילה
ביתנן... שנאמר, ויתן לך האלקים. ובמה חותם יצחק, בקראה, שנאמר, ויקרא יצחק אל יעקב
לויבורך אותו, עמד יעקב לבורך את השבטים, אמר, אני פותח אלא בקראה, שנאמר, ויקרא יצחק
אל בניו. ובמה חותם, בזאת, שנאמר, וזאת אשר דבר להם אביהם. עמד משה לבורך את ישראל...
[זאתה בילוקוט לפ' ויחי (ס"י קס"א)] אמר משה, מוקנים אתבוןן.... משה התחל לבורך מקומות
שפפק יעקב, וזאת הברכה, וחותם באשרין ישראלי כמוך. ודוד פתח במקומות שפק משה,
שנאמר אשורי האיש, הרי מוקנים אתבוןן.

2 ונראה שלימוד גדול בא המדרש למדרגן, שיש אצלנו מסורה לא רק על פרט ההלכות
ודקדוקיהן, אלא אף על כל שאר הנוגות החיים [כנון באיזה נוסחא לבורך]. אלא שבמסורת
ההיא לא תמיד אפשר לנகוט באוותיו האופן ממש ובאותו הנוסח שנקטו רכובינו ואבוטינו, כי
המצבים חמיד משתנים, וההיסטרדי תמיד צועדת לה קדימה, והעולם שלנו אחר הו
מאשר העולם שחי בו רכובינו ובאותו אבוטינו נ"ע, ואם נחקה תמיד את דוכי אבותינו מכל
ולכל, לפעמים יצא שניינו מהמסורה, כי רכובינו בדקודק בהמשך מסות אברהם אבינו,
מציאות כאותה של ימיינו:¹⁴ מי לנו גדול מיצחק אבינו בדקודק בהמשך מסות אברהם אבינו,
אשר העידה עליו התרזה (כפ' תולחות) וישב יצחק ויחفور את אמות המים אשר חפרו בימי
아버ם אבינו.... ויקרא להן שמות אשר קרא להן אביו. וועי"ש בס' הכתוב והתקבל בשם
ס' הזהר, ובס' חמיש דורות לרבענו, ז"ל, ולעל מיניה כתיב, ויהי ורubb שמה, שהיא בדעתו
נ' אשר היה בימי אברהם, וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גורה, ופרש" שמה, ופרש"י,
לרדת למצרים, כמו שירד אבינו בימי הארץ, וירא אליו ד' ויאמר אל תרד מצרים, ופרש"י,
שאותה עללה תמיימה, ואין חוויל כדאי לך. כלומר, שחווב בדעתו לנוקט בהנוגת אבינו, וטענה,

3 כי הממצבים הרי השנתנו, ואברהם אבינו גופה אילו ה' דינו כעולה תמיימה ג"כ לא ה' יירוד
למצדים. זכינו ביגנשע, תלמידו המובהק של משה רבינו, אשר העידה עליו התרזה-ל-
וכתיב בס' יהושע, כאשר צוה ד' את משה, ואעפ"כ כשהתuil החרם על העיר יריחו ומעל עין באוט
הסיר דבר מכל אשר צוה ד' את משה, שנמשך בהזיהוג החרם על העיר יריחו ומעל עין
חררם, כעס עלין הקב"ה ואיל אהגה גורתם להם, (גמ' סנהדרין מד.). ופרש"י, שלא ה' לך לאסן
עליהם בזיה יהוחו, וכבר הבא ה מהרש"א (שם) בח"א את קושיות האחרונים, דהלא לעיל בגין
(מג): מבואר שאף משה רבינו ג"כ הטיל כמה חרומים על ביתות הערים שכבשו [או ב'] פעמי¹⁵
או ד' פעםיטן, וא"כ נמצוא שיפה עשה יהושע, שנמשך בהזיהוג החרם משה רבו להטיל א
החרם, ומ"ט הקפיד עלין הקב"ה באומרו-אתה גורתם. ועיי"ש שבואר שאעפ' שםשה ג' הטי

ראה את הרם, ובמגילמא זה דם העקידה.
ונתקה דהנה אמרו זיל (ב"ר פ' ע"ז)
בזהר בדוריהם ועשה במעשיהם אני
אתקים עליהם. ובכך אם רצין לעידר וכו'
אבות צרכין לעשות מעשה שהה ע"פ
איעה במעשיהם. וכודרך אמר כ"ק זקיini
וצוקלה"ה מפקץ בדוריו התנא דב"א (פ'
ז' חיב אדם לומר מתי יגעי מעשי למשי

אבותי, היינו שהה ילחט עכ"פ נגיעה
במעשה אבות, עכחדה"ק, ובכך אם רצין
לשער רשות העקידה צריבן לעשות מעשה
שהה בהתדרות לעקבודה ועתה במצוות הדם
שמבואר במכילתא לחדר דעה ובזוחא"ק שהיתה
בחזי וא"כ היו מעשיהם במסירת הנפש, כי
הה ונבה תשובת מצרים לעיניהם וללא
ייסכלנו, ואף למיד שהי בפנים ה' ג"כ
בסכנת נפשות, כי לא ה' סוד בפניהם המצאים
cmbואר כי במאמרם זיל וא"כ ה' בתדרות
למעשה העקידה א"כ שפיר ה' מועל זכות
העקידה, והבן:

חומרם כמה פעמים, מכ"מ עכשו בימי יהושע כבר נשתו הממצבים, ולאחר שuberו ישראל את הירדן הרי התחליל דין הערכות להיות נהוג, שכל ישראל ערבים זב"ז [מכובאר בסוגיא שם], נמהר דשיך שכל ישראל ייעשו אם יעברו איה יחד על החרטם, איןנו שכן להטיל חרם בכח' ג', ואף משה רבנו בעצמו אילן ה' עדין בחים, ג' לא ה' מטיל חרם באופן שכוה, ונמצא שבמה שחשב יהושע לחוקת רבו, ולנהוג ממש כהנתגתו, באמת ה' בזה משום שינוי מהנagna שלשה, וע"כ הקפיד עליו הקב"ה ואמר לו- אתה גורת. [ועי' יצא זהה בס' נפש הרוב (עמ' כ'ג'כ'ד)].

(12)
עמ'

ולוזל בא המדרש למדונו, שאף שלפעמים בהמשך הדורות מן ההכרה הוא לשנתה במקצת את אופן ההנagna, כי הרי יצחק לא בירק לעקב באותו הנוסח ממש שברכו אברהם אבינו, וכן יעקב לא אמר אותן הנוסח ממש ששמו מצחיק אבינו, מכ"מ כל אחד מהם דקדק להתחיל ממקום שפסק קודמו, נולשן המורשים שהבאנו]. וביאור עניין זה, רנה ידועם דברי המדרש (חנא דברי אלהו ובא פרק כ"ה) שכל אדם חייב לומר לעצמו, מתי יגיעו מעשי אבותיהם- אברהם יצחק ויעקב. ומקשים העולם, דהיינו שיק שכל אדם יצפה להיות צדק בדורות האבות הקדושים. וידוע ביאורו של השפט אמרת במדרש חניל, לדשן "יגיעו" רנקיט בעל המדרש הוא לא מלשון להגעה (צ'ו דערגריכען), אלא מלשון נגיעה (אנצוריידען). שאף שא"א לאדם לחוקות תמיד את כל הנגינות וכל דרכי רבתינו, מכ"מ ציריך הוא לדקדק שעכ"פ תהי' הנagation בבחינת המשן ממש אבותינו, ויהי' שמה עכ"פ נגיעה במקצת, וזהו ג'ב העניין אבל אחד התחיל ממקום שפסק.

קדומו.

ויעי גמ' חולין (קה). אמר מר עוקבא, أنا להא מילתא חלא בר חמור לגביו אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא, לא הוה אכל בגינה עד למחור כי השטה, ואילו אנה, בהא סעודתא הוה דלא אכילנא, לסתודחא אחריתא אכילנא. והעיוו בו חכמי המוסר, שאף מר עוקבא גיב' יכול הי' להמתין כ"ד שעות שלמות עד שייכל גבינה, אלא שהרגיש בעצמו שחומרא זו איננה מתאימה להנagna הכללית שלו, שהוא הרגיש בעצמו שהוא הי' בכל עניינו בבחינת חלא בר חמור לגביו אבינו.

וסיבת הדבר שא"א תמיד לחוקות ממש, הוא לא רק מטעם יורית הדורות, [שהבן או התלמיד איןנו תמיד באותו הדורga של יראת שמים כמו רבונו או אבותיו וכמאמרו של מר עוקבא שהואן], אלא אפלו בלאיה א"א לחוקות מטעם שינוי הממצבים, וכאשר הבאנו לעיל מיצחק אבינו, ומהוועש תלמידו של משה. ובר מן דין ובר מן דין, הלא כל אדם נברא בצלם אלקים, כמו שהקב"ה הוא יחיד ומוחדר, אף כל אדם כן, ועי' מש'ב בשם רבנו, ז"ל, בס' נפש הרוב (עמ' סד), שאיש ההלכה הוא טיפוס פפונטני, וטיפוס של יוץ' וכור', ושםה (בעמ' ס-סג), הי' לי, המזל לראות בימי חלוי גדויל ישראל רבים, והם שונים היו בדרכיו עובודתם את הברוא וכור', ועי"ש עוד ביאור מאמרו של ריו"ח שהיה אומר- Ана מורה דיסוף קאתינא וכור', וממילא פשיטה דא"א לחתלמי' לחוקות ממש את כל דרכי רבתינו, כי הלא תמיד יש הבדל ביןיהם, דלכל אחד יש שורש נשמה מסויל. אך מכ"מ בעין שתאה שם המשכויות, ושיהיו מעשי "נוועיס" במשיע אבותינו, וכאמורו. ולזה בודאי צוריכים מסורה חזקה לדעת להבחן בין חידוש לשינוי, [עמ'ב בס' נפש הרוב (עמ' סד)].

ולא רק בהנagna לנו ה'ו, אלא אף בפסק ההלכה, לפעם הדין משתנה כפי השנתנות העתים, כי במצבים שונים, לפעם השאלת אחרת היא, וזוקקה היא לפעים לתשובה שונה, ולפיכך

עמ'

ל' י' שמורים סול' ה' וכו'. שמורים סול' לכל נני ידרלן לדורותם נ' הטעם, למה נלענ'ה הנה חמוץ מה שמיין לדורות עולם, וגס מ"ז נ' נל' שמורים סול' ה'
כלזון רnis דסיל' נ' נל' צהו. הנה קיתם (מלודג), נ' נל' שמורים סול' ה'
מלועל צלחותו פלמה ה' נסורה כו' יוס, וגלמת גס זס נדרך להצען, מודע סיס
דריך נ' נל' זס, דסלה ליתם (נזא"ק ד' ל"ה), כמס' קזוריין וכמה כספס עזדו
מארליך למסירטן ליצטענדן נהו'ן לעמלה ולט' יפקון לחיותה, لكن סיס' גורץ
סתקען'ס זכג'ו'ן וגעטמו נ' נל' דסמה כו' דכתיג', נלי' ולט' צרכ' וכו'
צכל' צע"י פלור קנדול נ' סל'ן קס' ז' ב' ינטולו כל סתקטריניס וכל סזוייניס,
ישן צקס' לינס' כו'ליס' נמצען ה'ת פלור קנדול ז' פרט סקור סקו'ז, עכ' פ'
א'ס דליהת' (צ"ס זרכו'ת), צנמחד נרקה וויה, נ' נולס' וט'ו זוויך, ולזר נעזו
[)] סל'ג'ה כז' תרי חציג, וגסיות זנכ'ל נס' זט'ורו'יס כל הנקס' מזר נעזו
צלהתו סל'ה (כמגוזר ספס'ח') ו nich'ו'ר ג'יכ' פלור סנדול סיס' מליר ה'
צלהתו סל'ה וגסיות סטמ'יקיס' לה'ס' יוליס' למצען ה'ת פלור, لكن ס' צטלט'
ו מנוטלן, וסל'ה נ' נל' מזער נר' קנדול ז' קס' קס' צטלט'
ל'ה זס, וס'י'נו ע' פלור קנדול ז' קס' פלור ז' ס' קס' פל' קליות.
ל' פט' לדורות עולם כי יתשרר זקס' פל' ז' ס' קל'ה זס.

(15)
ר' נ' ז' ק'

(16)

חכברת לב – מהדי

"**זיקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר אין שם מות**" (יב, ל)

היה בירושלים יהודי וכן שוכנה לראות את הבן איש חי זצוק"ל, ושמו רבי משה שלו ז"ל, הוא היה מסתווב מבית הכנסת לבית הכנסת, וחוזר על דרישותיו של רבי יוסף חיים זצוק"ל, בדיקות כפי ששמעו אותו מפי.

מפני שמעתי, שהפסוק שמתאר את קימתו של פרעה בלילה יציאת מצרים הוא תמה מאוד. הנה כתוב: "זיקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים". מהיכן הוא קם? هو אומר מהミטה שישן בה. אבל דבר זה מתהמה: כיצד יתכן הדבר, מלך שידען כי עומד להתרחש במצרים אסון נורא, מות אשר יפגע גם בוגם בבננו בכורו, וולך לשון על מיטתו?"

مكان יש לראות את קשי העורף של פרעה. הרי הוא כבר יודע שככל אזהרותיו של משה מתקימות אחת לחתה, והוא רואה שמדובר חבלה וכואבת אחרי תשע מכות קשות. הוא גם יודע היטב שהليلة אמורה לבוא האמכה הקשה ביותר, וככלשון הפסוק (ט, י"ד. וראה רשי' שם): "כי בפעמ' הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לך" – ועם כל זה לא שם אל ליבו, והולך לשון על מיטתו בכל לילה.

ובאמת מתרת כל עשר המכות היא ללמד שכادر אדם לא רוצה לשמע, הוא לא ישמע, ואם אינו רוצה לאו – הוא לא יראה, אלא יסבֵר את כל המאורעות לפניו, ויסרב לראות את הפלאים שקרו לו. זה מה שנקרא "הכבד הלב".

כך אפשר להבין גם כיצד מרין פרעה את כל צבאו לתוך ים סוף, אף שרואה את הים ונגרע מול עיניו, במעשה ניסים ופלא, אין הוא עוצר בעצמו, אלא להפך: הוא ממשיך לדוחן לתוך הים. וכי מה עולה בעדרתו? שהם נקערו ללבודו?! אלא הוא בודאי הסביר לעצמו כי 'בעל צפון', האليل היחידי שנותר מכל אליו מצרים אשר התרפרק במכות בכורות, הוא זה שקרע את הים לבנשו ולכבוד צבאותיו. ואף שאין זה מתקין על הדעת – מ"מ כאשר האדם לא רוצה להאמין, כל הסבר מתבל.

לעומת פרעה, עם ישראל דוחק לומד להכיר את ד' ואת מעשיו, ולהיות "אמנים בני אמנים". אמנים מהלך זה לzech ומן רב, שכן מתרתו היא לדבר את ישראל אל פסגת אמונתם. **תהליך זה איננו קצר**, הלווא בתחילת ריק משה לשביא את ישראל אל לסתם. ואחרון עשו את דבר ה', וככלשון הפסוק: "ויעש משה ואחרון כאשר צוה ד' אוטם – כן אחרון עשו את דבר ה'", רק אחר תשעה חודשים, בראש חדש ניסן, כאשר ה' מצווה את בני ישראל לקחת השה בעשור לחודש, לצורך קרבן הפסח, כתוב: "וילכו ויישו בני ישראל כאשר צוה ד' את משה ואחרון – כן עשו" (יב, כ"ח). כלומר: לא רק משה ואחרון עשו, אלא גם בני ישראל רוצחים לעשות; והקב"ה מצרך להם מחשבה למעשה (רש"י). כמו כן, אחרי ארבעה עשר ימים, כאשר מקריבים ישראל את קרבן הפסח, כתוב: "ויעשו כל בני ישראל כאשר צוה ד' את משה ואת אהרן – כן עשו" (יב, נ). והתורה מדגישה: "כל בני ישראל", למדנו שכולם היו שותפים לקרבן הפסח.

אמונה זו מתבטאת בכך שבני ישראל נשאו ערים כל הלילה, חגורים בMONTHINIM ונעליהם ברגלייהם, ומתחים לבוקר לצאת מצרים. אמונם עדין אין מדבר **באמונה מושלמת**, שהרי הם לא הכינו צידה לדורך עד שה齊יה קرتה בפועל – **למדך שעדיין** היו היסוסים בקשר לאפשרות הגואלה שתהייה בבוקר – אך עם כל זאת, חשב להם ה' זאת לטובה, וכדברי הנביא: "הלוך וקרת באוני ירושלים לאמר

(14)

גכו'

אי' 35

(7)